

8. Можливості захисту журналістів і ЗМІ у випадку порушення ними виборчого законодавства

Журналістам слід пам'ятати, що право на відповідь є важливим у контексті виборчого процесу, а особи, про яких опублікована недостовірною інформація повинні мати можливість заперечити таку інформацію. [Рекомендаціями №R \(99\) 15 «Про висвітлення в ЗМІ виборчих кампаній»¹](#) передбачено: *«Зважаючи на те, що виборча кампанія триває короткий час, будь-який кандидат чи політична партія, які за національним законодавством чи устроєм мають право на відповідь, повинні мати змогу здійснити це право під час проведення кампанії».*

Однак, досить часто партії та кандидати намагаються зловживати своїм правом на відповідь. Пропонуємо кілька аргументів, які допоможуть ЗМІ правомірно відмовити суб'єктам виборчого процесу, або мінімізувати негативні наслідки, якщо спростування все ж таки треба опублікувати.

Алгоритм дій ЗМІ у випадку отримання від кандидата/партії вимоги про публікацію спростування (відповіді).

[Частина 12 ст. 74](#) Закону про вибори передбачає: *«Партія – суб'єкт виборчого процесу, кандидат у депутати мають право звернутися до засобу масової інформації, що оприлюднив інформацію, яку партія або кандидат вважають недостовірною, з вимогою опублікувати їх відповідь».*

Засіб масової інформації, що оприлюднив відповідний матеріал, не пізніше ніж через три дні після дня звернення з вимогою про відповідь, але не пізніше останнього дня перед днем голосування зобов'язаний надати партії, кандидату у депутати, щодо яких поширено недостовірну інформацію, можливість оприлюднити відповідь: надати такий самий ефірний час відповідно на телебаченні чи радіо або опублікувати в друкованому засобі масової інформації наданий партією чи кандидатом матеріал, який повинен бути набраний таким самим шрифтом і розміщений під рубрикою «відповідь» на тому самому місці шпальти в обсязі не меншому, ніж обсяг повідомлення, що спростовується».

Відповідь повинна містити посилання на відповідну публікацію в друкованому засобі масової інформації, передачу на телебаченні, радіо та на інформацію, що спростовується».

Відповідь не повинна містити прямих закликів до голосування за або не голосування за певні партії, кандидатів у депутати».

Відповідь має бути оприлюднена без додатків, коментарів та скорочень і здійснюватися за рахунок засобу масової інформації».

Відповідь на відповідь не надається».

[Стаття 212¹¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) (КУпАП) встановлює відповідальність за ненадання можливості оприлюднити відповідь щодо інформації, поширеної стосовно суб'єкта виборчого процесу у вигляді штрафу для посадових осіб від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 1700 до 2550 гривень).

Склад адміністративного правопорушення сформульовано наступним чином:

«Ненадання відповідному суб'єкту виборчого процесу, щодо якого оприлюднено інформацію, яку він вважає недостовірною, на його вимогу (звернення) можливості у визначеному законом порядку оприлюднити відповідь щодо такої інформації...».

Якщо розбити на складові диспозицію, то можна виокремити наступні важливі критерії:

¹ http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_726

- Відповідь повинна надаватися **тільки партіям та кандидатам**, а не таким суб'єктам виборчого процесу, як виборець, ЦВК, інша виборча комісія, офіційний спостерігач (ст. 12 Закону про вибори). Частина 12 ст. 74 надає право на відповідь виключно партіям та кандидатам, які є суб'єктами виборчого процесу.
- Інформація має бути саме про ту партію чи кандидата, який звертається з вимогою про надання права на відповідь. Тобто, в публікації/сюжеті цей кандидат чи партія повинні **ідентифікуватися**.
- Для висування вимоги про спростування достатньо, аби кандидат або партія **вважали** таку інформацію **недостовірною**.
- Повинна бути **наявна** вимога/звернення до ЗМІ.
- Засобом масової інформації не надано можливості оприлюднити відповідь щодо такої інформації у визначеному законом порядку.

Останній критерій зі ст. 212¹¹ КУпАП є найважливішим, оскільки прив'язує наявність або відсутність підстав для притягнення осіб до адміністративної відповідальності до [ч. 12 ст. 74](#) Закону України «Про вибори народних депутатів України». Саме ця частина Закону передбачає порядок висування вимог про надання відповіді та підстав для їх оприлюднення.

Отже, як тільки до ЗМІ надходить вимога про надання відповіді, необхідно:

1) звертати увагу на її формальну відповідність вимогам Закону, а саме:

- обсяг відповіді повинен бути не більше тексту, що спростовується ([ст. 37 Закону України «Про друковані засоби масової інформації \(пресу\) в Україні»](#));
- обсяг відповіді повинен бути не менше тексту, що спростовується;
- відсутність прямих закликів голосувати за або не голосувати за певних кандидатів, партій;
- це не повинна бути відповідь на відповідь.

(невідповідність відповіді цим ознакам **позбавляє ЗМІ обов'язку опубліковувати наданий матеріал**)

- 2) чи стосуються поширені відомості кандидата чи партії, які висувають вимогу про надання відповіді;
- 3) якщо цю вимогу об'єктивно важко виконати, наприклад щотижневим виданням, які протягом трьох днів просто не мають можливості надати площу, повідомити особу, яка звернулась до ЗМІ, що відповідь може бути опублікована лише у найближчому номері друкованого видання;
- 4) при вирішенні питання про опублікування відповіді використовувати норми [Резолюції \(74\) 26 Комітету міністрів Ради Європи «Про право на відповідь – стан особи відносно преси»](#)².

При посиланні на правила Резолюції, слід вказати, що Європейський суд з прав людини використовує норми рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи як безпосереднє джерело права.

Вказаною Резолюцією затверджено Мінімальні правила у сфері, пов'язаній із правом на відповідь.

Згідно з п. 2 зазначених Мінімальних правил: *«Національне законодавство може, як виняток, передбачати, що **ЗМІ має право відмовити в опублікуванні відповіді** в таких випадках:*

² http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_741

- а) якщо вимога про опублікування відповіді не представлена ЗМІ в досить короткий термін;*
- б) якщо обсяг відповіді перевищує обсяг того, що необхідно спростувати в інформації, яка містить факти, оголошені як помилкові;*
- в) якщо відповідь не обмежується спростуванням фактів, оголошених, як помилкові;*
- г) якщо вимога сама є порушенням, за яке передбачено відповідальність;*
- д) якщо це суперечить інтересам третьої особи, які охороняються законом;*
- е) якщо відповідна особа не в змозі довести існування законного інтересу».*